

Urszula Stankiewicz

Tykocin, woj. białostockie, st. 2

Informator Archeologiczny : badania 22, 116-117

1988

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

można najwcześniej odnieść do drugiej połowy XI w. (a nie jest wykluczone, że po szczegółowej analizie okażą się nieco młodsze).

II. W płciutych wykopach stwierdzono czytelne ślady istnienia wału w postaci spalonych konstrukcji drewnianych. Są to jednak jeszcze zbyt wąskie odcinki, stąd należy wstrzymać się z sugestiami odnośnie układu przestrzennego umocnień obronnych, czy też szczegółów konstrukcyjnych. Zespoły nielicznych materiałów zabytkowych odkrytych w warstwach wału, również nie można wcześniej datować, niż na drugą połowę XI w.

III. Stwierdzono, że stopa fundamentu zachodniego masywu romańskiej świątyni, tzw. Trzemeszna II (wg K. Józefowicz), posadowiona jest na warstwie datowanej na drugą połowę XI w., czyli ta część założenia architektonicznego jest młodsza niż druga połowa XI w. Znajdujemy tu być może potwierdzenie ustalonej przez K. Józefowiczową chronologii tzw. Trzemeszna II, na I poł. XII w.

IV. Kierując się wynikami badań uzyskanymi w wykopie I, założonym w 1987 r., gdzie odkryto relikty architektury romańskiej, założono obok wykopu I, wykop IX i sondaż 1, 2. W wyniku badań zlokalizowano fragmenty (narożnik południowo-zachodni i ścianę zachodnią) dużego założenia architektonicznego, które zinterpretowano jako romańskie relikty zachodniej wieży kościoła. Za taką interpretacją przemawia nie tylko lokalizacja tych relikwów, ale głównie układ przestrzenny, szerokość odkrytych fragmentów, jak i technika budowy, (szerokość fundamentów wieży wynosi 2,40 m). Odkrycie to zmienia zasadniczo pogląd na rekonstrukcję zachodniej fasady kościoła (tzw. Trzemeszna II) i upoważnia do dokonania znacznych korekt.

V. Na 15 założonych wykopów badawczych w 1988 r. w 10 odkryto średniowieczne relikty zabudowy klasztornej, głównie skrzydła zachodniego. W wykopach VII, X, XII, XIII odsłonięto trzy piwnice, oraz fragment klatki schodowej. Szczególnie interesująca i bardzo dobrze zachowana jest piwnica nr 2. Jest to obiekt o znacznych rozmiarach, dł. piwnicy wynosi 6,80 m, szer. 5,80 m a wys. 2,54 m. Na dokładne odtworzenie wysokości tej piwnicy pozwalają zachowane fragmenty łuku sklepienia kolebkowego. We wszystkich piwnicach odsłonięto dobrze zachowany bruk kamienny, wyznaczający pierwotny poziom użytkowy tych pomieszczeń. Stwierdzone różnice zarówno w technice budowy skrzydła zachodniego, jak i w materiale budowlanym, pozwalają w znacznej mierze na prześledzenie faz budowy. Już na obecnym etapie można stwierdzić obok niewątpliwie średniowiecznych relikwów, fragmenty nowożytniej przebudowy niektórych pomieszczeń. Bogate wypełnisko pochodzące z zasypania piwnic klasztornych, pozwala na wstępne określenie czasu likwidacji pomieszczeń na XVIII w.

Układ przestrzenny odkrytych relikwów zabudowy klasztornej wskazuje, że dalszy ciąg jej zlokalizowany jest na południe od obiektu sakralnego.

Reasumując wyniki badań, zaskanawia niewątpliwie fakt: brak na tak dużej przestrzeni poddanej badaniom żadnych śladów, które mogłyby sugerować istnienie Trzemeszna I, datowanego na koniec X w. Nie odkryto śladów nawarstwień, które świadczyłyby o tak wczesnym zasiedleniu tego terenu. A trudno przypuszczać, aby budowa dużej, trójnawowej świątyni, jaką miał być kościół z końca X w., nie pozostawiła śladów w stratygrafii.

Należy sądzić, że dalsze badania umożliwią poczynienie ostatecznych ustaleń co do chronologii zespołu poklasztornego kanoników regularnych w Trzemesznie.

**Tykocin,
woj. białostockie,
st. 2**

Konserwator Zabytków Archeologicznych w Białymstoku

Badania prowadziła mgr Urszula Stankiewicz. Finansował WKZ w Białymstoku. Trzeci sezon badań. Wczesnośredniowieczna osada przygodowa (XII - XIII w.).

Kontynuowano badania osady wczesnośredniowiecznej, usytuowanej w bezpośrednim sąsiedztwie grodziska. Celem było uchwycenie południowej i wschodniej granicy osady.

Prace prowadzono na trzech wykopach, przebadano 77,5 m², odsłaniając 5 obiektów.

Wykop 5/88 usytuowany w sąsiedztwie drogi żwirowej, po północnej jej stronie, w odległości 124,8 m po linii N-S od wykopu nr 2/84 przebadano do warstwy calowej. Nie stwierdzono występowania warstwy kulturowej z okresu wczesnego średniowiecza.

Wykopy 6/88 oraz 6A/88 usytuowano we wschodniej partii osady, w odległości 50 m po linii N-S od wykopu 5/88.

W obrębie wykopu nr 6 stwierdzono występowanie wczesnośredniowiecznej warstwy kulturowej o młodszości do 0,40 m. Wyodrębniono 2 obiekty.

Obiekt nr 1 o wymiarach 2,50 m wzdłuż osi N-S i 1,85 m wzdłuż osi W-E odsłonięto na głębokości 0,23 m od powierzchni ziemi. Tworzyły go kamienie różnej wielkości, ułożone ściśle jeden obok drugiego i jeden pod drugim w kształcie nieregularnego pierścienia. Wewnątrz obiektu w warstwie brunatnej ziemi gliniastej odsłonięto naczynie z cylindryczną szyją. Wewnątrz garnka znaleziono przepalone ziarna pszenicy. Po wschodniej stronie obiektu wystąpiła warstwa ziemi gliniastej barwy ciemnobrunatnej przesycona okruchami węgla drzewnych.

o miąższości do 0,10 m. W partii spagowej warstwy w odległości ok. 2 m od konstrukcji kamiennej, odsłonięto prawdopodobnie ślady po 8 słupach o średnicy 0,03 - 0,06 m.

Funkcja obiektu trudna jest do określenia ze względu na częściowe jego odsłonięcie.

Obiekt nr 2 odsłonięto na głębokości 0,20 m od pow. ziemi. Było to skupisko kamieni ze śladami ognia, w przekroju poziomym owalne, w pionowym nieckowate, o wymiarach 0,80 m x 0,60 m i głębokości 0,25 m. Wystąpiły w nim okruchy węgla drzewnego, oraz kilka kości zwierzęcych. Obiekt ten jest prawdopodobnie pozostałością zniszczonego paleniska. Na obszarze wykopu nr 6A/88 miąższość warstwy kulturowej wzrasta do gł. 0,50 m. Odsłonięto 3 obiekty.

Obiekt nr 3 odsłonięty na gł. ok. 0,20 m od pow. ziemi. Było to niewielkie skupisko bardzo drobnych kamieni w przekroju poziomym owalne, w pionowym nieckowate o wymiarach 0,40 m x 0,50 m i głębokości 0,25 m. Wystąpiły w nim okruchy węgla drzewnego, oraz kilka kości zwierzęcych. Obiekt ten należałoby prawdopodobnie zaliczyć do niewielkich palenisk.

Obiekt nr 4 w kształcie wydłużonego owalu w przekroju pionowym nieckowaty. Głębokość obiektu 0,06 m. Wypełnisko tworzyła ciemnobrunatna ziemia gliniasta z bardzo drobnymi okruchami węgla drzewnych. Jest to prawdopodobnie dno zniszczonej jamy o trudnej do odczytania funkcji.

Obiekt nr 5 odsłonięto bezpośrednio pod warstwą ziemi ornej. Wierzchnią warstwę tworzy przepalona glina barwy ceglastej i miąższość od 0,03 m do 0,06 m. Pod nią odsłonięto warstwę bardzo drobnego żwirku, barwy żółtoszarej, która jest zasadniczym wypełniskiem obiektu. Nieckowate wypełnisko jamy otaczała cienka smuga intensywniej spalenizny. W spagu obiektu odsłonięto przylegające do niego smugi spalonego drewna o układzie rusztowym. Były to ślady belek o szer. od 0,06 m do 0,09 m. Obiekt ten należałoby prawdopodobnie zaliczyć do typu obiektów mieszkalnych.

Niewielka ilość materiału zabytkowego, brak wyraźnych śladów palenia obiektów, a także niemal zupełny brak tzw. zabytków wydzielonych, pozwalają wstępnie sądzić, iż osada nie została opuszczona nagle, z powodu zagrożenia, lecz w efekcie przemyślnych działań ekonomicznych lub politycznych.

Osadę przyrodową należałoby datować na XII - XIII w.

Materiał zabytkowy i dokumentacja znajdują się w zbiorach Muzeum Okręgowego w Białymstoku.

Badania będą kontynuowane.

Uhrusk, gm. Wola Uhruska, woj. chełmskie, st. 11/50 - patrz późne średniowiecze; st. 13/50 - patrz okres nowożytny.

Władysławowo,
woj. gdańskie,
st. 4

Muzeum Archeologiczne w Gdańsku

Badania prowadził mgr Jan Kucharski. Konsultant dr Barbara Lepówna. Finansował WKZ w Gdańsku - Muzeum Archeologiczne w Gdańsku. Czwarły sezon badań. Osada z wczesnego średniowiecza oraz ślady osadnictwa z epoki żelaza i epoki kamienia.

Badania objęły północną i zachodnią część osady w sąsiedztwie posesji przy ul. Geodetów 30. Wykopy IX i X o łącznej powierzchni 100 m² eksplorowano do głębokości 1,3 m od powierzchni. W wykopie IX na głębokości ok. 0,3 m od powierzchni zalegała zwalowa glina tworząca calec, w którym zagłębione były dwa obiekty oraz liczne ślady po kołach i kilku słupach. Jeden z tych obiektów pochodził z wczesnej epoki żelaza. W wykopie X wystąpiły cztery obiekty wczesnośredniowieczne oraz bardzo liczne ślady po kołach tworzące miejscami czworokątne zarysy chaty (?). W jednym z obiektów wykopu X, w górnej części warstwy wystąpiło kilka wtórnie naniesionych fragmentów ceramiki z wczesnej epoki żelaza.

Z bardziej interesujących zabytków z obu wykopów należy wymienić: 2 żelazne noże, przęślik gliniany, 2 żelazne gwoździe szkudnicze, fragment kościanego grzebienia. W dwu obiektach wykopu X wystąpiły liczne fragmenty kości zwierzęcych, a w jednym z nich nawet kilka ości rybich.

Ceramika wczesnośredniowieczna z obu wykopów wykazywała analogie do ceramiki z lat ubiegłych.

Badania będą kontynuowane.

Widoradz, gm. Wieluń, woj. sieradzkie, st. 1 - patrz późne średniowiecze.

Wieliszew, gm. Skrzyszew, woj. warszawskie - patrz okres lateński.

Wilkowice, gm. Wartkowice, woj. sieradzkie, st. 1 - patrz okres halsztacki.